

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
(повна назва вищого навчального закладу)

Кафедра всесвітньої історії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи
проф. Жмарський В. М.

_____ 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НОВІТНІ ПІДХОДИ І МЕТОДИ АНАЛІЗУ ІСТОРИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

_____ (назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти _____ Третій освітньо-науковий рівень

Спеціальність _____ 032 - Історія та археологія
(код і назва спеціальності)

Інститут/факультет _____ факультет історії та філософії
(назва інституту, факультету)

ОДЕСА
ОНУ
2020

Робоча програма складена на основі навчальної програми з дисципліни «Новітні підходи і методи аналізу історичних джерел».

(назва навчальної дисципліни)

Розробник: Гребцова І.С., д.і.н., професор, завідувач кафедри всесвітньої історії.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри всесвітньої історії

Протокол № 11 від “ 18 ” червня _____ 2020 р.

Завідувач кафедри

_____ (підпис)

(Гребцова І.С.)
(прізвище та ініціали)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету історії та філософії

Протокол № 1 від “ 22 ” вересня _____ 2020 р.

Голова НМК

_____ (підпис)

(Ковальський С. В.)
(прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри всесвітньої історії

Протокол № ____ від “ ____ ” _____ 2021 р

Завідувач кафедри

_____ (підпис)

(_____)
(прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № ____ від “ ____ ” _____ 2022 р

Завідувач кафедри

_____ (підпис)

(_____)
(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Загальна кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>03 Гуманітарні науки</u> (шифр і назва)	Нормативна	
годин – 90	Спеціальність <u>032 Історія та археологія</u> (код і назва)	Рік підготовки:	
залікових модулів – 1	Спеціалізація (і): <hr/> (назва) Рівень вищої освіти: <u>Третій рівень</u>	2-й	—
змістових модулів – 2		Семестр	
ІНДЗ* – доповідь з питань (за вибором) (вид завдання)		1-й	—
		Лекції	
		16 год.	—
		Практичні, семінарські	
		14	—
		Лабораторні	
		— год.	—
		Самостійна робота	
	60 год.	год.	
	у т.ч. ІНДЗ*: 10 год.		
	Форма підсумкового контролю: залік		

* – за наявності

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є ґрунтовне і всебічне ознайомлення докторантів з оновленими традиційними й новітніми підходами та методами аналізу історичних джерел, виявлення і апробація найбільш ефективних методів дослідження для їхньої дисертаційної роботи.

Завданнями дисципліни є фундаментальне оволодіння докторантами методикою джерелознавчого аналізу і використанням новітніх методів дослідження історичних джерел.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**: здатність формулювати наукову проблему, робочі гіпотези досліджуваної проблеми, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики (СК.01); вміння використовувати спеціальний інструментарій, необхідний для вивчення, аналізу та інтерпретації документів та інших джерел з історії окремих періодів та регіонів (СК.02); здатність застосовувати на практиці класичні та новітні методи наукових досліджень, моделювати основні процеси майбутнього дослідження з метою вибору методів та методик дослідження (СК.04); орієнтуватися в основних етапах розвитку історичної науки з метою визначення місця історичних досліджень в генеральному руслі сучасної науки (СК.05); здатність орієнтуватися в головних поняттях та термінах історичної науки та критично оцінювати їх; опанувати методи роботи з історичними джерелами (СК.07); орієнтуватися в основних наукових підходах щодо студіювання професійних субкультур, а також в теорії та практиці дослідницьких стратегій (СК.10)

Програмні результати навчання:

Концептуальні наукові та практичні знання про новітні напрямки історичних досліджень, зокрема, місцевої історії, інтелектуальної історії, усної історії, просопографії тощо для розширення інформаційного простору в сфері історичних знань та формуванні суспільної свідомості (ПРЗ.01); Критичне осмислення новітніх теорій, принципів, методів історичних та археологічних реконструкцій, володіння термінологічним та понятійним апаратом історика, сучасними концептуальними та методологічними знаннями в галузі науково-дослідницької та професійної діяльності (ПРЗ.02); Уміння здійснювати моніторинг різних видів джерел наукової інформації відносно досліджуваної проблеми, визначати рівень об'єктивності фактологічної основи в різних видах джерел, оцінювати їх достовірність та репрезентативність (ПРУ.02); Вміння використовувати існуючі та створювати власні теоретичні моделі в історичному та археологічному дослідженні, виявляти та будувати реконструктивно-інтерпретаційні моделі на підставі наукових спостережень (ПРУ.06); Навички професійно презентувати результати своїх досліджень на міжнародних наукових конференціях, семінарах, іноземною мовою в обсязі тематики, зумовленої професійними потребами (ПРК.02).

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати :

- етапи та особливості розвитку методів аналізу історичних джерел;
- загальнонаукові методи та їхню роль в історичному дослідженні;
- міждисциплінарні методи та їх місце в історичних дослідженнях;
- основні методи історичного дослідження;
- методи джерелознавчого дослідження;
- роль нових підходів в теорії та практиці аналізу історичних проблем на основі джерелознавчого методу;
- місце квалітативних методів в історичному дослідженні;
- особливості моделювання історичної реальності

вміти : на практиці у науковій роботі вдало використовувати традиційні і новітні методи дослідження історичних джерел; моделювати історичні явища і процеси; критично оцінювати можливості застосування джерелознавчого методу, квалітативних і квантитативних методів в історичних дослідженнях.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин, що становить 3 кредити ЄКТС.

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Новітні підходи та методи аналізу історичних джерел» складена відповідно до освітньої програми спеціальності 032 – Історія та археологія за третім освітньо-науковим рівнем.

3. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Головні риси традиційних підходів і методів вивчення джерел, що розвивалися у XIX – першій половині XX ст.

Предмет і завдання спецкурсу. Провідна роль теорії і методології у науковому пізнанні. Специфіка минулого як об'єкту пізнання.

Реконструкція історичної дійсності і емпіричний рівень її пізнання. Етапи роботи дослідника з історичним джерелом. Роль і значення наукових підходів в історичному дослідженні.

Тема 2. Сучасні підходи до вивчення джерел в історичних дослідженнях

Квалітативний і квантитативний підходи як основні, що формують напрям дослідження і його методи. Системний підхід та умови його використання. Структурно-діахронний і синхронний підходи.

Математизація гуманітарних наук: алгоритмічний підхід. Джерелознавчий підхід: джерелознавчий аналіз, аналітична та синтетична критика.

Тема 3. Роль і можливості загальнонаукових та міждисциплінарних методів у дослідженні історичних джерел, їх оновлення в наш час

Місце методу в науково-пізнавальному процесі. Типологія наукових методів. Статистичні методи в історичній науці.

Головні риси вибіркового методу і умови його використання. Регресійний і кореляційний аналіз як міждисциплінарні методи.

Тема 4. Основний комплекс методів дослідження історичних джерел та їх оновлення на сучасному етапі

Основні методи історичного дослідження: історико-генетичний, історико-порівняльний, історико-типологічний, історико-системний та їх нові риси сьогодні.

Джерелознавчі методи та їх особливості.

Тема 5. Моделювання історичного минулого

Типи завдань, що потребують використання квантитативних методів у процесі аналізу історичних джерел та в історичному дослідженні в цілому. Загальні проблеми формалізації і вимір суспільних явищ.

Моделювання історичних явищ та процесів: цілі і методологічні принципи створення моделей. Типи моделей. Предметне (матеріальне) і ідеальне (знакове) моделювання. Аналітичні (формульні) і чисельні (алгоритмічні) моделі. Структурно-логічна аналогія як основа моделювання: ізоморфізм і гомоморфізм.

Тема 6. Побудова моделей як історичне завдання

Етапи побудови моделей; співвідношення сутнісно-змістовних і формально-кількісний етапів. Класифікація моделей.

Кліодинаміка як нова теоретична і математична історія.

Тема 7. Квантитативні методи у вивченні масових і унікальних історичних джерел

Діалектична тріада: якість – кількість – міра. Різноманіття математичних методів, що характеризують кількісні та якісні ознаки.

Метод шкалювання та його особливості. Абсолютні і відносні кількісні показники. Вимір якісних ознак.

Контент-аналіз як метод дослідження нарративних історичних джерел.

Тема 8. Методи атрибуції нарративних джерел

Квантитативна лінгвістика та її можливості.

Метод мовного ядра та моделі його реалізації: М. Морозов, В. Фукс, Л. Мілов.

Тема 9. Можливості квантитативних методів у групуванні та типологізації однорідних джерел

Встановлення генеалогічної взаємозалежності списків нарративних джерел: метод помилок, груп, відстаней (Д. Фроже, Л. Мілов).

Тема 10. Практика використання новітніх підходів і методів

Пошук і виявлення найбільш ефективних методів аналізу джерел у роботах майбутніх докторів філософії.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин			
	Денна форма		Заочна форма	
	Усь	у тому числі	Усього	у тому числі

	ого	л	п/с	лаб	ср		л	п/с	лаб	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1										
<i>Сучасні підходи до вивчення джерел та місце методу в науково-пізнавальному процесі</i>										
Тема 1 Головні риси традиційних підходів і методів вивчення джерел, що розвивалися у XIX – першій половині XX ст.	10	4			6					
Тема 2 Сучасні підходи до вивчення джерел в історичних дослідженнях	6	2			4					
Тема 3 Роль і можливості загальнонаукових та міждисциплінарних методів у дослідженні історичних джерел	6	2			4					
Тема 4 Основний комплекс методів дослідження історичних джерел та їх оновлення на сучасному етапі	6	2			4					
Разом за змістовим модулем 1	28	10			18					
Змістовий модуль 2.										
<i>Новітні квантитативні методи аналізу історичних джерел</i>										
Тема 5 Моделювання	10	4			6					

історичного минулого									
Тема 6. Побудова моделей як історичне завдання	8	2			6				
Тема 7 Квантитативні методи у вивченні масових і унікальних історичних джерел	10	4			6				
Тема 8 Методи атрибуції нарративних джерел	8	4			4				
Тема 9 Можливості квантитативних методів у групуванні та типологізації однорідних джерел	8	4			4				
Тема 10 Практика використання новітніх підходів і методів	8	2			6				
Разом за змістовим модулем 2	52	20			32				
ІНДЗ*					10				
Усього годин	90	30			60				

* – за наявності

5. Теми семінарських занять
Навчальним планом не передбачені

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми/ види завдань	Кількість годин
-------	--------------------------	-----------------

1	Етапи роботи дослідника з історичним джерелом. Роль і значення наукових підходів в історичному дослідженні	2
2	Типологія наукових методів	2
3	Різновиди джерелознавчих методів та їх особливості	2
4	Квалітативні і квантитативні методи в історичному дослідженні	4
5	Моделювання історичних явищ та процесів: цілі і методологічні принципи створення моделей.	4
	Разом	14

7. Теми лабораторних занять
Навчальним планом не передбачені
8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми/ види завдань	Кількість годин
1	Реконструкція історичної дійсності і емпіричний рівень її пізнання. Етапи роботи дослідника з історичним джерелом. Роль і значення наукових підходів в історичному дослідженні [1]	6
2	Квалітативний і квантитативний підходи як основні, що формують напрям дослідження і його методи [2]	4
3	Місце методу в науково-пізнавальному процесі. Типологія наукових методів. Статистичні методи в історичній науці [1]	4
4	Джерелознавчі методи та їх особливості	4
5	Моделювання історичних явищ та процесів: цілі і методологічні принципи створення моделей. Типи моделей [2]	6
6	Етапи побудови моделі; співвідношення сутнісно-змістовних і формально-кількісний етапів. Класифікація моделей [2]	6
7	Діалектична тріада: якість – кількість – міра. Різноманіття математичних методів, що характеризують кількісні та якісні ознаки [3]	6
8	Методика атрибуції нарративних джерел	4
9	Методи встановлення генеалогічної взаємозалежності списків нарративних джерел [3]	4
10	Пошук і виявлення найбільш ефективних методів	6

	аналізу джерел для досліджень здобувачів [2]	
	Індивідуальне навчально-дослідне завдання [2]	10
	Разом	60

До самостійної роботи відноситься:

- [1] – підготовка до лекцій;
- [2] – підготовка до індивідуальної співбесіди;
- [3] – підготовка до змістовних модулів

9. Індивідуальне навчально-дослідне завдання підготовка доповіді з теми за вибором

Теми доповідей

1. Історико-генетичний метод та його можливості.
2. Історико-порівняльний метод у роботах дослідників.
3. Історико-типологічний метод в гуманітарних науках.
4. Системний підхід і метод в історичній науці.
5. Структурно-логічна аналогія як основа моделювання: ізоморфізм і гомоморфізм.
6. Джерелознавчий аналіз та синтез у роботах сучасників.
7. Текстологія і герменевтика у дослідженні наративних джерел.
8. Вибірковий метод та його використання сьогодні.
9. Контент-аналіз в історичних дослідженнях.
10. Статистичні методи в історичній науці. Кореляційний та регресійний аналіз.
11. Метод «мовного ядра» як можливість атрибуції пам'ятки.
12. Метод «груп», «відстаней», «помилки» і умови їх використання.
13. Моделювання історичних явищ та процесів: цілі, етапи, типи моделей.
14. Кватитативні методи у роботах сучасних істориків.
15. Квалітативні методи в історичній науці.

10. Методи навчання

Пояснювально-ілюстративний метод: полягає в лекційному курсі, як основному методі передачі знань щодо тематики курсу.

Метод проблемного викладення. Вирішення конкретних історичних проблем через роботу з історичними джерелами, з науково-дослідними працями, аналіз конкретних історичних ситуацій, що базується на формулюванні пізнавального завдання, розкритті системи доведень, порівнюючи погляди, різні підходи, демонстрації способу розв'язання поставленого завдання.

Репродуктивний метод. Здобувачі відтворюють знання, отримані на лекціях та в ході самостійної роботи, під час обговорення дискусійних проблем на заняттях.

Евристичний метод. В ході самостійної роботи здобувач відшукує у рекомендованій науковій літературі факти з необхідної тематики.

Дослідницький метод. Використовується під час виконання завдань самостійної роботи та індивідуального навчально-дослідного завдання.

11. Методи контролю

Поточне тестування аспірантів здійснюється:

- індивідуальна співбесіда з самостійної роботи;
- доповідь з обраної теми;
- співбесіда з тем модулів;
- підсумковий контроль знань.

12. Питання для підсумкового контролю

1. Джерелознавчі методи та їх використання у наукових дослідженнях.
2. Загальнонаукові методи в історичних дослідженнях.
3. Міждисциплінарні методи в роботах істориків.
4. Аналітична і синтетична критика джерел.
5. Текстологія і герменевтика у дослідженнях істориків.
6. Статистичні методи обробки кількісних даних. Кореляційний аналіз і регресійний аналіз.
7. Кластерний аналіз як засіб типологічного аналізу. Методика кластерного аналізу.
8. Можливості інформаційних технологій в побудові історичних реконструкцій.
9. Вибірковий метод: варіанти вибіркового дослідження, умови реалізації, види вибірок, поняття репрезентативності вибірки.
10. Квантитативні методи в історичній науці ХХІ ст.
11. Моделювання історичних явищ та процесів: цілі, етапи.
12. Методологічні і методичні аспекти контент-аналізу.
13. Типологічний метод і моделі його використання.
14. Структурно-логічна аналогія як основа моделювання: ізоморфізм і гомоморфізм.
15. Квалітативні методи в історичних дослідженнях.
16. Метод «мовного ядра» і умови його застосування в історичних дослідженнях.
17. Джерельна база як система і як структура.
18. Метод шкалювання та його особливості.
19. Типологія методів аналізу джерел.
20. Метод «груп», «відстаней», «помилко»: умови і методика використання.
21. Системний підхід і системний метод в історичній науці.
22. Методологічні принципи створення моделей. Різновиди моделей.

23. Нові підходи до аналізу джерел і дослідженню історичного минулого.
24. Загальні проблеми формалізації та вимір суспільних явищ. Кліодинаміка як нова теоретична і математична історія.
25. Контент-аналіз в історичних дослідженнях.

13. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота											Підсумковий тест (залік)	Сума
Змістовий модуль № 1					Змістовий модуль № 2						20	
	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10		
	5	5	5	5	10	10	10	10	10	10	80	100
Всього				20				60				

T1, T2 ... T4 – теми змістових модулів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

14. Методичне забезпечення

1. Гребцова І.С. Новітні підходи та методи аналізу історичних джерел: Методичні рекомендації до вивчення спецкурсу. – Одеса, 2020. – 52 с.
2. Гребцова І.С. Навчальна програма спецкурсу «Новітні підходи та методи аналізу історичних джерел». – 8 с.
3. Гребцова І.С. Центральна і регіональна преса Російської імперії XVIII- початку ХХ ст. як історичне джерело: Навчальний посібник. – Одеса, ОНУ, 2004. – С. 126-157.

15. Рекомендована література

Основна

4. Бездрабко В. В. Початки кліометричних досліджень документів у зарубіжній та українській історичній науці // Історичні науки. Наукові праці. – Київ: 2009. – Т. 100. Вип. 87. – С. 130-134.
5. Барг М. А. Категории и методы исторической науки. – М., 1987. – 118 с.
6. Богдашина О. М. Джерелознавство історії України: теорія, методика, історія. – Харків; Тарбут Лаам, 2005. – С. 54-111.
7. Бородин Л. И. Многомерный статистический анализ в исторических исследованиях. – М.: МГУ, 1986. – 187 с.
8. Бородин Л. И. Моделирование исторических процессов: от реконструкции реальности к анализу альтернатив. – СПб.: Алетейя, 2016. – 304 с.
9. Ганжуров Ю. С. Кількісні методи в історичних дослідженнях: досвід і деякі питання методики // Український історичний журнал. – 1994. – № 4. – С. 30-40.
10. Гребцова І. С. Контент-аналіз як метод вивчення періодичної преси // Розвиток історичного мислення як засіб формування особистості, її інтелекту та творчих здібностей: Праці Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Одеса, 1999. – С. 116-123.
11. Грегори П. Поиск истины в исторических данных // Экономическая история: Ежегодник. – М.: РОССПЭН, 1999. – С. 471-492.
12. Глазунов Ю. Т. Графы и системы. Овеществление идеального // Вест. Балтийского фед. ун-та им. И. Канта. – 2011. – Вып. 10. – С. 132-150.
13. Ковальченко И. Д. Методы исторического исследования. Изд. 2. – М.: Наука, 2003. – 486 с.
14. Ковальченко И. Д., Бородин Л. И. Современные методы изучения исторических источников с использованием ЭВМ. – М.: МГУ, 1987. – 85 с.
15. Ковальченко И. Д. Теоретико-методологические проблемы исторических исследований. Заметки и размышления о новых подходах // Новая и новейшая история. – 1995. – № 1. – С. 3-33.
16. Количественные методы в исторических исследованиях: сб. статей / под ред. И. Д. Ковальченко. – М.: Высшая школа, 1984. – 386 с.
17. Математические методы в историко-экономических и историко-культурных исследованиях: сб. статей / под ред. И. Д. Ковальченко. – М.: Наука, 1977. – 384 с.
18. Методы количественного анализа текстов нарративных источников. – М.: Наука, 1983. – 132 с.
19. Миронов Б. Н. История в цифрах. Математика в исторических исследованиях. – Л.: Наука, 1991. – 167 с.
20. Миронов Б. Н., Степанов З. В. Историк и математика (Математические методы в историческом исследовании). – Л.: Наука, 1975. – 184 с.
21. Пивоев В. М. Методология гуманитарного знания. – Москва-Берлин: Директ-Медиа, 2016. – 523 с.
22. Проблемы математической истории: математическое моделирование исторических процессов / Ред. Г. Г. Малинецкий, А. В. Коротаев. – М.: ЛИБРОКОМ, 2009. – 418 с.

23. Проблемы применения количественных методов анализа и классификации источников по отечественной истории. – Днепропетровск: ДГУ, 1988. – 120 с.
24. Рафалюк О. Е. Междисциплинарные методы изучения прошлого: применение контент-анализа в исторических исследованиях.
Режим доступа: <http://www.science-education.ru/122-20367>
26. Сальникова А. А. Современное зарубежное источниковедение: теория и метод. – Казань: УНИПРЕСС, 1999. – 59 с.
27. Санцевич А. В. Методика исторического исследования. – Киев: Наукова думка, 1990. – 210 с.
28. Benner Martha I. The Lincoln Legal Papers and the New Age of Documentary Editing // Computers and Humanities. – Vol. 30. – № 5. – 1996/1997. – P. 365-372.
29. Igartua Jose E. Computers and Historians: Past, present and future // Computers and Humanities. – Vol. 30. – № 5. – 1996/1997. – P. 347-350.
30. North D. C., Thomas R. P. The Rise of the Western World: A New Economic History. Cambridge: Cambridge University Press, 1973. – 170 p.

Додаткова

31. Алексеев А. Н. Контент-анализ, его задачи, объекты и средства // Социология культуры. – М.-Л.: Наука, 1974. – Вып. 1. – С. 131-162.
32. Артемчик Г. І., Курило В. М., Кочерган М. П. Методика організації науково-дослідної роботи. – Київ: Форум, 2000. – 270 с.
33. Бочаров А. В. Основные научные методы в исторических исследованиях: учеб. пособие. – Томск: Томск. гос. ун-т, 2006. – 190 с.
34. Бородкин Л. И. Квантитативная история в системе координат модернизма и постмодернизма // Новая и новейшая история. М.: РАН, 1998. – № 5. – С. 3-16.
35. Брагина Л. М. Методы количественного анализа философских трактатов эпохи возрождения // Математические методы в историко-экономических и историко-культурных исследованиях. – М.: МГУ, 1977. – С. 280-291.
36. Вебер М. Наука как призвание и профессия // Самосознание европейской культуры XX века. – М.: Наука, 1991. – С. 130-149.
37. Гребцова І. С. Системний підхід у вивченні процесу становлення періодичної преси Південного степового регіону Росії (1820-1865) // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Вип. 3. – Історичні науки. – Миколаїв, 2002. – С. 43-48.
38. Гусейнов А. С., Павловский Ю. Н., Устинов В. А. Опыт имитационного моделирования исторического процесса. – М.: Наука, 1984. – 157 с.
39. Деопик Д. В. Некоторые принципы построения формальных языков для исследования исторических источников // Количественные методы в гуманитарных науках. – М.: МГУ, 1981. – С. 5-10.
40. Теория и методология истории / Под ред. В. В. Алексеева. – Волгоград: Учитель, 2014. – 504 с.

41. Колесников О. В. Основы научных исследований. – 2-ге вид.: Навчальний посібник. – Київ: Центр учбової літ-ри, 2011. – 144 с.
42. Математика в изучении средневековых повествовательных источников: сб. статей. – М.: Наука, 1986. – 147 с.
43. Мелконян Э.Л. Проблемы сравнительного метода в историческом знании. – Ереван: Изд-во АН АрмССР, 1981. – 129 с.
44. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін.; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). – К.: ВПЦ «Київський університет», 2018. – 607 с.
45. От Нестора до Фонвизина: Новые методы определения авторства. – М.: Прогресс, 1994. – 448 с.
46. Підгаєцький В. В. Основы теорії та методології джерелознавства з історії України ХХ століття. – Дніпропетровськ: ДГУ, 2001. – 292 с.
47. Славко Т. И. Математико-статистические методы в исторических исследованиях. – М.: Наука, 1981. – 159 с.
48. Тарелкін Ю. П. Методологія наукових досліджень. – Суми: Сум. ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. – 194 с.
49. Теория и методология истории: учебник для вузов / Отв. ред. В. В. Алексеев. – Волгоград: Учитель, 2014. – 504 с.
50. Толстова Ю. Н. Основы многомерного шкалирования. – М.: КДУ, 2006. – 160 с.
51. Хвостова К. В. Количественный подход к средневековой социально-экономической истории. – М.: Наука, 1980. – 207 с.
52. Хвостова К. В. Сведения о диахронных явлениях аграрной истории средневековой эпохи при обработке их с помощью количественных методов // Применение количественных методов в исследованиях по аграрной истории СССР. – М.: МГУ, 1984. – 146 с.
53. Bagnall R. S. Reading Papyri, Writing Ancient History. London: Routledge, 2019. – 144 p.
54. Derolez Albert. The paleography of Gothic manuscript books from the twelfth to the early sixteenth century. – Cambridge: Cambridge UP, 2003. – 203 p.
55. Diestel R. Graph Theory, Electronic Edition. – NY: Springer-Verlag, 2005. – 408 p.
56. Crave Paul, Hay Douglas. Computer Applications in Comparative History // History and Computing. – Vol. 7. – № 2. – 1995. – P. 69-80.
57. Heseltain Richard. A Policy Framework for Networked Information: History and Humanities // History and Computing. – Vol. 7, № 1. – 1995. – P. 22-29.

Електронні інформаційні ресурси

58. Всесвітня історія. Режим доступу: <http://www.istorya.ru>
59. Джерела особового походження.
Режим доступу: <http://www.archives.gov.ua>; <http://www.chtyvo.org.ua>

60. Електронні версії провідних періодичних видань з історичної науки. Режим доступу <http://www.annales.info/>
61. Сайт кафедри всесвітньої історії.
Режим доступу: <http://modernhistory.onu.edu.ua>;
62. Сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.
Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>
63. Сайт Наукової бібліотеки ОНУ. Режим доступу: lib.onu.edu.ua
64. Тексти джерел. Режим доступу: <http://www.vostlit.info/>.
65. Хронос. Всемирная история в интернете.
Режим доступу: <http://www.hrono.ru/index.html>